

Podpis elektroniczny/certyfikat został usunięty podczas anonimizacji dokumentu.

Prof. dr hab. Marzena Zaorska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Nauk Społecznych
Katedra Pedagogiki Specjalnej i Resocjalizacji

**Opinia o dorobku naukowym dr Małgorzaty Moszyńskiej ubiegającej się o nadanie
stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie
pedagogika**

Przedmiotem oceny jest dorobek naukowy, w tym dorobek publikacyjny, Pani dr Małgorzaty Moszyńskiej, zgłoszony - w złożonej do zaopiniowania dokumentacji - i stanowiący podstawę ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, a także zgłoszony przez Habilitantkę dorobek dydaktyczny, organizacyjny, popularyzujący naukę.

Recenzja opracowana została zgodnie z Uchwałą nr 301 Rady Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 5 maja 2026 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania dr Małgorzacie Moszyńskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Recenzja została przygotowana w oparciu o zapisy obecne w art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668, z późn. zm.) i obejmuje:

- 1) opinię o dorobku naukowym (w tym publikacyjnym, przede wszystkim o wskazanej przez Habilitantkę monografii - jako wiodącego osiągnięcia naukowego);
- 2) opinię o dorobku dydaktycznym, organizacyjnym, popularyzującym naukę - opracowaną na podstawie analizy zadeklarowanej przez dr Małgorzatę Moszyńską dokumentacji.

Każdy z wskazanych dwóch elementów recenzji zostanie przeze mnie oddzielnie omówiony oraz krótko podsumowany. Natomiast we wniosku końcowym, wynikającym z obu podsumowań, zaprezentowane zostaną rekomendacje dotyczące wniosku Habilitantki o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Podstawę analizy stanowi dorobek akademicki Pani dr Małgorzaty Moszyńskiej obejmujący okres 10 lat, tj. okres od uzyskania stopnia doktora (2016) do momentu wszczęcia procedury habilitacyjnej (2026). Ewaluacja została dokonana w oparciu o informacje przekazane w formie elektronicznej, pogrupowane w następujących folderach: cykl artykułów; publikacje; oświadczenia o współautorstwie; granty, projekty; oświadczenia o współpracy; konferencje; kursy, szkolenia; staże; multimedia; recenzje; nagrody; wykształcenie; zatrudnienie; zmiana nazwiska. Ponadto na podstawie: autoreferatu, tabeli numerycznej dorobku naukowego, wykazu osiągnięć naukowych, załącznika nr 4 (wykaz osiągnięć naukowych, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce). Nie wskazuję tu elementu wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego czy danych osobowych wnioskodawczyni.

1. Krótka nota biograficzna

Dr Małgorzata Moszyńska jest z wykształcenia pedagogiem specjalnym. W roku 1999 ukończyła studia stacjonarne w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Olsztynie z zakresu edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną (oligofrenopedagogiki). W roku 2016, na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego - na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Środowisko szkolne w narracjach uczniów z zespołem Aspergera” - uzyskała stopień doktora nauk społecznych w zakresie pedagogiki. Promotorem w przewodzie doktorskim był prof. dr hab. Amadeusz Roman Krause, recenzentkami: dr hab. Sławomir Sadowska, prof. UG, dr hab. Zdzisława Janiszewska-Nieścioruk, prof. UZ. Posiadane wykształcenie uzupełniała kończąc studia podyplomowe: Studium terapii osób z Autyzmem i ich Rodzin, SYNAPSIS (2001); Podyplomowe Studia Logopedyczne, Uniwersytet Gdański (2004); Podyplomowe Studia Neurologopedyczne, Uniwersytet Gdański (2022). Jest nie tylko czynnym naukowcem, nauczycielem akademickim (praca w Akademii Nauk Stosowanych, wcześniej w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Elblągu - od roku 2015 i nadal oraz na Uniwersytecie Gdańskim - od roku 2023 i nadal) czynnym praktykiem – aktualnie pracuje jako pedagog specjalny w Poradni Zdrowia Psychicznego dla Dzieci przy Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie (od roku 2024 i nadal oraz w Centrum Diagnostyki, Leczenia i Terapii Autyzmu przy Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie - od roku 2010 i nadal). Wcześniej pracowała jako pedagog specjalny/logopeda/wykładowca w: Centrum Wad Twarzoczaszki w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie (2009-2022, logopeda), Olsztyńskiej Szkole Wyższej (2005-2007, wykładowca), Zespole Placówek Edukacyjnych w Olsztynie (2001-2004, logopeda), na Oddziale Psychiatrii

Dziecięcej przy Wojewódzkim Zespole Lecznictwa Psychiatrycznego w Olsztynie (2000-2010, pedagog specjalny).

2. Ocena dorobku naukowego

Dr Małgorzata Moszyńska do oceny dorobku naukowego zgłosiła cykl powiązanych tematycznie opracowań naukowych - monografię oraz artykuły naukowe (zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b ww. ustawy). Konkretnie:

1) monografię pt. „Autyzm, system diagnozy, edukacji i wsparcia jako determinanta aktywności zawodowej osób z autystycznym spektrum zaburzeń w Polsce wobec wybranych krajów europejskich”, ISBN 978-83-8294-417-4, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków, 2025;

2) artykuły w czasopismach naukowych:

1. Changes in the population of people with autism spectrum disorder in Poland between 2012 and 2023, Moszyńska Małgorzata, Polish Annals of Medicine - Rocznik Medyczny, 2025, vol. 32, nr 1, 2024, s. 116-120, DOI:10.29089/paom/204200 (przy tej publikacji trudno jest zidentyfikować czy została opublikowana w roku 2024 czy w roku 2025);

2. Doświadczenie życia przez mężczyznę z autystycznym spektrum zaburzeń, Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej, 2025, nr 53, s. 127-143, DOI:10.26881/ndps.2025.53.08;

3. Zmiany w populacji osób w spektrum autyzmu: analiza danych zastanych z Centrum Diagnozy, Leczenia i Terapii Autyzmu w Olsztynie, Człowiek Niepełnosprawność Społeczeństwo, 2024, vol. 64, nr 2, s. 91-99, DOI:10.71358/cns.1987 (uwaga identyczna jak w stosunku do artykułu nr 1);

4. Uczeń z zespołem Aspergera w aspekcie środowiska szkoły ogólnodostępnej w narracji własnej oraz w opiniach nauczycieli, Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej, nr 30, 2018, s. 249-258;

5. School environment in the Asperger Syndrome students narration, research conclusions, Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej, nr 19, 2017, s. 161-170, DOI:10.14746/ikps.2017.19.10;

3) rozdziały w monografiach:

1. Autystyczne spektrum zaburzeń, W: Pediatria i pielęgniarstwo pediatryczne: wybrane zagadnienia, Piskorz-Ogórek Krystyna, Kaczmarek Maciej (red.), 2023, Kraków, Wydawnictwo Help-Med, s. 888-902, ISBN 978-83-964568-4-7;

2. Model opieki nad osobami z zaburzeniami rozwoju (z autyzmem i zespołem Aspergera), W: Wójcik Marta, Antoszevska Beata (red.), Edukacja i rehabilitacja dzieci

z niepełnosprawnością, Olsztyn, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2015, s. 111-122, ISBN 978-83-7299-949-8;

3. Społeczne funkcjonowanie osoby z wadą rozwojową twarzoczaszki -podwójny skośny rozszczep wargi i podniebienia-studium przypadku, W: Relacje i doświadczenia społeczne osób z niepełnosprawnością, Kosakowski Czesław, Krause Amadeusz, Wójcik Marta (red.), Dyskursy Pedagogiki Specjalnej, 2009, nr 8, Toruń-Olsztyn, Wydawnictwo Edukacyjne "Akapit", Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, s. 311-315, ISBN 978-83-89163-57-8;

4. Tajemnice dziecka z zespołem Aspergera, W: Współczesne problemy pedagogiki specjalnej, Bartnikowska Urszula, Kosakowski Czesław, Krause Amadeusz (red.), Dyskursy Pedagogiki Specjalnej, 2008, nr 7, Olsztyn, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, s. 336-340, ISBN 978-83-7299-557-5;

4) monografię autorską oraz artykuły w czasopismach naukowych - jako ścieżka towarzysząca cyklowi dorobku naukowego zgłoszonego jako habilitacyjny:

1. monografia autorska: Środowisko szkolne w narracjach uczniów z zespołem Aspergera, Wydawnictwo Academicon, Lublin, ss. 254, 2019, DOI:10.52097/acapress.9788362475674;

2. artykuły naukowe:

1. Gut, M. Moszyńska, N. Reszuta (2019), Who is creative person?, Conceptualisation of creativity by people with autism spectrum disorder, Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej, nr 27, s. 317-387, DOI:10.14746/ikps.2019.27.17;

2. Antoszevska, M. Moszyńska, (2019), Doświadczenia nauczycieli szkół przyszpitalnych w paradygmacie inkluzji ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, Kwartalnik Pedagogiczny, vol. 64, nr 3, s. 194-206, DOI:10.5604/01.3001.0013.5542;

3. M. Moszyńska, B. Antoszevska, K. Dowgierd, (2025), Correlation between Self-Efficacy and Peer Communication in Adolescence with Craniofacial Defects, Lubelski Rocznik Pedagogiczny, vol. 44, nr 3, s. 2-7-224, DOI:10.17951/lrp.2025.44.3.207-224;

4. M. Moszyńska, B. Antoszevska (2019), Praca nauczyciela szkoły przyszpitalnej w perspektywie procesu inkluzji ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - z doświadczeń nauczycieli szkół przyszpitalnych w województwie warmińsko-mazurskim, Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej, nr 33, s. 106-117, DOI:10.4467/25439561.NP.19.007.10482;

5. A. Cieślińska, E. Fiedorowicz, B. Jarmołowska, N. Kordulewska, E. Kostyra, M. Moszyńska and H. F.J. Savelkoul (2019), Polymorphisms rs6313 and rs6314 in Serotonin

Receptor Gene (HTR2A) and Serotonin Concentration in Autistic Children, *Neuropsychiatry*, vol. 9, nr 1, s. 2021-2028, DOI:10.4172/neuropsychiatry.1000547;

6. B. Jarmołowska, M. Bukało, E. Fiedorowicz, A. Cieślińska, N. Kordulewska, M. Moszyńska, A. Świątecki, E. Kostyra (2019), Role of Milk-Derived Opioid Peptides and Proline Dipeptidyl Peptidase-4 in Autism Spectrum Disorders, *Nutrients*, vol. 11, s. 1-13, numer artykułu: 86, DOI:10.3390/nu11010087;

7. N. Kordulewska, E. Kostyra, B. Chwała, M. Moszyńska, A. Cieślińska, E. Fiedorowicz, B. Jarmołowska (2019), A novel concept of immunological and allergy interactions in autism spectrum disorders: Molecular, anti-inflammatory effect of osthole, *International Immunofarmacology*, vol. 72, s. 1-11, DOI:10.1016/j.intimp.2019.01.058;

8. N. Kordulewska, E. Kostyra, K. Piskorz-Ogórek, M. Moszyńska, A. Cieślińska, E. Fiedorowicz, B. Jarmołowska, (2019), Serum cytokine levels in children with spectrum autism disorder: differences in pro-and anti-inflammatory balance, *Journal of Neuroimmunology*, vol. 337, s. 1-10, nr artykułu: 577066, DOI:10.1016/j.jneuroim.2019.577066;

9. A. Cieślińska, E. Kostyra, B. Chwała, M. Moszyńska-Dumara, E. Fiedorowicz, M. Teodorowicz, H. F.J. Savelkoul (2017), Vitamin D receptor gene polymorphisms associated with childhood autism, *Brian Sience*, vol. 7, nr 9, s. 1-12, nr artykułu: 115, DOI:10.3390/brainsci7090115;

10. A. Cieślińska, E. Sienkiewicz-Szłapka, J. Wasilewska, E. Fiedorowicz, B. Chwała, M. Moszyńska, T. Cieśliński, M. Bukało, Influence of candidate polymorphisms on the dipeptidyl peptidase IV and μ -opioid receptor genes expression in aspect of the β -casomorphin-7 modulation functions in autism Peptides, 2015, vol. 65, s. 6-11, DOI:10.1016/j.peptides.2014.11.012;

11. D. Baczała, J. Matulewski, A. Markowska-Kacprzak, M. Moszyńska, (2025), Social competence and daily living skills of University students with autism, *Lubelski Rocznik Pedagogiczny* – artykuł zaakceptowany do publikacji w grudniu 2025;

12. M. Moszyńska-Dumara, Dziecko z całościowymi zaburzeniami rozwoju - diagnostyczno-terapeutyczna opieka w Wojewódzkim Zespole Lecznictwa Psychiatrycznego - poradnia dla dzieci i młodzieży w Olsztynie, *Tutor*, 2010, nr 1, s. 103-106 (to tekst opublikowany przed uzyskaniem stopnia doktora).

Łącznie 1 monografię identyfikowaną jako wiodąca w dorobku habilitacyjnym, 5 artykułów w czasopismach naukowych, 4 rozdziały w monografiach naukowych, 1 monografię i 12 artykułów naukowych w ramach ścieżki towarzyszącej dorobkowi naukowemu.

Z uwagi na fakt, że monografia pt. „Środowisko szkolne w narracjach uczniów z zespołem Aspergera”, Wydawnictwo Academicon, Lublin, ss. 254 stanowi pokłosie pracy doktorskiej nie będę w mojej opinii oceniać tego opracowania, gdyż na jego podstawie Habilitantka uzyskała stopień doktora nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Odniosę się natomiast do opracowania wiodącego w dorobku habilitacyjnym i artykułów naukowych zgłoszonych jako dorobek postulowany do nadania stopnia doktora habilitowanego ujętego w cyklu jako dorobek: „poświęcony (...) problematyce będącej w centrum (...) zainteresowań badawczych, czyli funkcjonowania osób w spektrum autyzmu. Zagadnienie to analizowane jest (...) w interdyscyplinarnych kontekstach edukacyjnych, diagnostycznych, społecznych, kulturowych, pedagogicznych oraz psychologicznych. Rozwijane (...) badania wpisują się nie tylko w obszar pedagogiki specjalnej, ale również we współczesne nurty badań nad neuroróżnorodnością, bioekologiczne ujęcia rozwoju oraz wyspecjalizowane badania nad niepełnosprawnością.” (autoreferat, s. 3).

Monografia pt. „Autyzm, system diagnozy, edukacji i wsparcia jako determinanta aktywności zawodowej osób z autystycznym spektrum zaburzeń w Polsce wobec wybranych krajów europejskich”, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków, 2025 generalnie posiada charakter teoretyczny, aczkolwiek można ją również zdefiniować jako monografię problematyki aktywności zawodowej osób z autystycznym spektrum zaburzeń w Polsce w porównaniu z wybranymi krajami europejskimi, takimi jak: Niemcy, Finlandia, Portugalia. Monografia składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, bibliografii, spisu tabel, noty o autorce książki. We wstępie została nakreślona waga problematyki omawianej w opracowaniu, w tym między innymi w płaszczyźnie kulturowo-cywilizacyjnej, zmiany w podejściu do zagadnienia niepełnosprawności, a szczególnie do zagadnienia spektrum autyzmu, statystycznej, prawnej, wyzwania dla różnych gremiów decyzyjnych oraz osób zawodowo związanych z polem niepełnosprawności i spektrum autyzmu, jej powiązanie z wcześniejszą monografią Habilitantki, przygotowaną na podstawie rozprawy doktorskiej. Przedstawione są także wybrane terminy odniesione do analizowanej problematyki, koncepcja stanowiąca podstawę omawiania nadrzędnego zagadnienia w opracowaniu (teoria bioekologiczna Urie Bronfenbrennera), założenia metodologiczne badań własnych (w tym problemy badawcze – cztery, wykorzystany w badaniach własnych paradygmat jakościowy, zastosowana metoda badawcza – studium przypadku, a może jednak monografia?, metoda hermeneutyczna), możliwe ograniczenia badań (subiektywizm badacza), uwarunkowania etyki badawczej.

W rozdziale pierwszym pt. „Autystyczne spektrum zaburzeń – analiza etiologii, ewolucji definicji i różnic klasyfikacyjnych oraz subiektywne kryteria przydatności” (w moim odczuciu tytuł rozdziału nie jest w pełni zrozumiały) Habilitantka naświetliła zagadnienie autystycznego spektrum (ASD) w aspekcie etiologicznym, definicyjnym, klasyfikacyjnym - z uwzględnieniem podejść historycznych i współczesnych. Uwzględniła również subiektywne kryteria przydatności istniejących oficjalnie kryteriów klasyfikacyjnych ASD w działaniach na rzecz wspierania w rozwoju, psychospołecznego funkcjonowania i edukacji osób doświadczających konsekwencji autystycznych zaburzeń o różnym stopniu ich nasilenia.

W rozdziale drugim pt. „Badania diagnostyczne w procesie rozpoznania autystycznego spektrum zaburzeń” przedstawiono zagadnienie diagnozy ASD w ujęciu interdyscyplinarnym (nie tylko z punktu widzenia psychologii i pedagogiki, ale także nauk medycznych). Uwzględniona jest nie tylko kwestia analizy funkcjonowania somatycznego, badań biochemicznych, diagnozy psychiatrycznej, psychologicznej, logopedycznej, pedagogicznej, ale również opisano model kryteriów diagnostycznych używanych w Polsce. Każde przywołane zagadnienie jest prezentowane tak w wymiarze opisowym, jak i analityczno-krytycznym.

Rozdział trzeci pt. „Polskie standardy terapii wobec osób z autystycznym spektrum zaburzeń” koncentruje się na zasygnalizowaniu działań terapeutycznych wobec osób z ASD w kontekście zmiennej wieku oraz modelu działań terapeutycznych realizowanych w naszym kraju wobec osób z ASD, w szczególności dzieci i młodzieży. Dominuje analityczno-krytyczne podejście do eksponowanych zagadnień.

Rozdział czwarty został zatytułowany następująco: „Prawne, edukacyjne, zawodowe i socjalne wsparcie systemowe oraz zatrudnienie osób z autystycznym spektrum zaburzeń w Polsce” – i jest to rozdział, w którym tak naprawdę znajdują się treści odniesione do nadrzędnego celu danego opracowania oraz problemów badawczych obejmujących (z)realizowane studium badawcze sytuacji aktywności zatrudnieniowej osób z ASD w Polsce na tle wybranych państw europejskich (Niemcy, Finlandia, Portugalia). W treści tego rozdziału omówiono dylematy związane z prawem do edukacji osób z autystycznym spektrum zaburzeń, ich wsparciem zawodowym, systemowym wsparciem socjalnym, zatrudnieniem i aktywnością zawodową.

Rozdział piąty pt. „Wybrane europejskie systemy wsparcia osób z autystycznym spektrum zaburzeń i systemy opieki nad nimi wobec systemu polskiego – kryteria doboru, opis systemów” prezentuje podane w jego tytule zagadnienie w Niemczech, Finlandii

i Portugalii w konstelacji epidemiologicznej, prawnej, diagnostycznej, terapeutycznej, edukacyjnej, rehabilitacji zawodowej i wsparcia na rynku pracy.

Rozdział szósty pt. „Wnioski z badań” (myślę, że można było bardziej precyzyjnie zdefiniować tytuł tego rozdziału mając chociażby na względzie jego strukturę) włącza następujące elementy: 6.1. Funkcjonowanie w Polsce i wybranych krajach europejskich systemu edukacji, diagnozy oraz wsparcia instytucjonalnego dla osób z autystycznym spektrum zaburzeń – różnice i podobieństwa; 6.2. Aktywność zawodowa osób z autystycznym spektrum zaburzeń w Polsce na tle wybranych krajów europejskich; 6.3. Główne wyzwania i problemy związane z diagnozowaniem, edukacją, instytucjonalną opieką nad osobami w spektrum autyzmu w Polsce; 6.4. Zakres uzasadnionej implementacji w Polsce europejskich rozwiązań systemowych dotyczących osób z autystycznym spektrum zaburzeń; 6.5. Standard postępowania diagnostycznego w rozpoznaniu autystycznego spektrum zaburzeń – propozycja ujednolicenia podejścia; 6.6. Dyskusja i refleksje końcowe.

Mimo pewnych wątpliwości na temat monografii habilitacyjnej, które przedstawię poniżej, generalnie pozytywnie oceniam dane opracowanie: jako wartościowe z naukowego punktu widzenia, wnoszące nowatorską tematykę do dorobku polskiej pedagogiki specjalnej. Strukturalnie, naukowo, narracyjnie stanowi określoną całość, powiązaną ze sobą pod względem zrealizowanych analiz teoretycznych, metodologicznych i badawczych. Relacjonowane w monografii treści są strukturalnie oraz znaczeniowo czytelne, korespondują z podjętą tematyką oraz wyznaczoną perspektywą badawczą. Bez wątpienia Habilitantka wykonała ważną pracę nad ugruntowaniem teoretycznym omawianej w monografii problematyki, wpisaniem podjętej tematyki we współczesną teorię wpływu różnych systemów na funkcjonowanie człowieka, nad doborem adekwatnej do przyjętych założeń badawczych strategii realizacji badań własnych, metody badawczej, interpretacją analizowanych zagadnień z maksymalnie możliwym wyłączeniem czynnika subiektywnego. Na podkreślenie zasługuje to, że w opracowaniu podjęto wyzwanie zaproponowania autorskiego modelu wsparcia osób z ASD - ze szczególnym uwzględnieniem pola ich aktywności edukacyjnej, zawodowej i zatrudnieniowej. Tematyka monografii jest nowatorska, bowiem w Polsce nie podejmowano dotychczas analiz porównujących jakość i efektywność wsparcia na rynku pracy osób z ASD i wybranych państwach europejskich (Niemcy, Finlandia, Portugalia). Wyniki zrealizowanych przez Habilitantkę analiz teoretycznych stanowią diagnozę stanu poziomu wsparcia w polu aktywności zawodowej i zatrudnienia osób z ASD w naszym kraju na tle niektórych państw europejskich oraz ofertę poprawy zdiagnozowanego stanu rzeczy w postaci autorskiego modelu wsparcia

z ukierunkowaniem na aktywność zatrudnieniową badanej grupy ludzkiej. Przeprowadzony przez Habilitantkę dyskurs naukowy (a właściwie naukowo-praktyczny) pozwolił na identyfikację czynników wpływających na efektywność systemu wsparcia aktywności zawodowej i zatrudnieniowej osób z ADS w innych państwach oraz czynników ograniczających to pole wsparcia. Dał możliwość wygenerowania wiedzy na temat skuteczności modeli wsparcia płaszczyzny pracy osób z autystycznego spektrum w Polsce, Niemczech, Finlandii i Portugalii. Pozwolił na identyfikację istniejących praktyk w zakresie wsparcia zawodowo-zatrudnieniowego, modeli wspierania danego pola oraz dostosowywania funkcjonującego systemu do spersonalizowanych potrzeb osób z ASD o zróżnicowanych możliwościach psychospołecznych, roli różnych środowisk systemowych w konstruowaniu i rzeczywistej realizacji konkretnych działań edukacyjno-pomocowo-aktywizujących osoby z ASD zawodowo i zatrudnieniowo, co wiąże się z nie tylko kwestią przestrzegania przynależnych wszystkim ludziom praw człowieka, aktywizacji psychospołecznej, autonomii, samostanowienia tych osób, ale także przyczynianiem się do zarobkowania na własne wydatki i odciążeniem finansowym budżetu przeznaczanego na opiekę nad dorosłymi osobami z niepełnosprawnością nieaktywnymi na rynku pracy. Dlatego wyartykułowane poniżej wątpliwości pod adresem opiniowanej monografii nie rzutują istotnie na generalnie pozytywną moją opinię na jej temat.

Jeśli chodzi o pewne sugestie, to zabrakło mi między innymi konkretnych badań empirycznych pokazujących opinie na temat realizowanego dyskursu osób dorosłych z ASD. Zaskoczona jestem też informacją obecną w treści monografii o tym, że historia badań zagadnienia autyzmu „jest długa” (s. 9 – w moim przekonaniu nie jest długa – bowiem lokuje się w latach 40-tych XX wieku), że jeden z prekursorów badania autyzmu – Leo Kanner był z wykształcenia pediatrą (s. 30 – w moim przekonaniu – i tak podaje literatura polska oraz światowa - był psychiatrą dziecięcym). Osobiście mam dalece zdystansowane podejście do stosowania nowomodnej terminologii: osoba neuroróżnorodna, neuroatypowa, neurotypowa czy niepełnosprawność niewidoczna. Nie jestem zwolenniczką operowania terminem „jednostka” – który posiada/może posiadać egzemplifikację metryczną, liczbową (termin ten jest obecny np. na s. 73, 125, 172, 174, 186), terminu „pacjent” pod adresem dzieci/młodzieży/osób poza resortem zdrowia. Wskazany termin jest obecny w opracowaniu nie tylko w odwołaniu do obszaru/resortu zdrowia (np. na s. 39, 48, 58, 61, 175, 181). W pełni popieram stosowanie sformułowania „osoba z niepełnosprawnością” zamiast „osoba niepełnosprawna” – sformułowanie „osoba niepełnosprawna” jest (mimo, że Habilitantka

we wstępie pisze, iż jest zwolenniczką terminu „osoba z niepełnosprawnością”) obecne na wielu stronach monografii, np. 84, 93, 97, 115, 120, 122, 141, 147, 148, 150, 151, 153, 166, 174. Dostrzegam obecność mogących mieć stygmatyzujące naznaczenie osoby z niepełnosprawnościami/z ASD określeń, np. „upośledzenie intelektualne (s. 41), „upośledzenie językowe” (s. 41), „wada (s. 43), „uszkodzenie” (s. 38, 64, 126, 136). Jestem też daleka od głoszenia tez o nadrozpoznawalności, naddiagnozach autyzmu – gdyż taką tezę należy dowieść empirycznie, daleka od identyfikacji ASD z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi – pojęcie całościowych zaburzeń rozwojowych jest w mojej opinii znacznie szersze i bardziej zróżnicowane niż samo ASD. Zaskoczyło mnie także niezwykle pozytywne (bez pokazania możliwych minusów) podejście Habilitantki do koncepcji ludzkiej niepełnosprawności opartej na ICF, do diagnozy funkcjonalnej opartej na ICF, do aktualnej sytuacji związanej z wdrażaniem edukacji włączającej w naszym kraju. I tak, np. przy odwołaniu do koncepcji ICD 11 zabrakło mi uwzględnienia możliwej refleksji o relacjach niepełnosprawności intelektualnej z ASD (np. s. 37). Nie sądzę też, że wprowadzenie ICD 11 „być może zmniejszy ryzyko stygmatyzacji osób z ASD” – w moim odczuciu - poprzez upłynnienie stanu ASD - wręcz przeciwnie zwiększy takie ryzyko (s. 38). Uważam, że postulaty zawarte w koncepcji ICF należy wprowadzać z wielką ostrożnością oraz z uwzględnieniem dobra osoby z niepełnosprawnością (np. s. 177, 180). Konkluduję brak informacji w części omawiającej istotę i koncepcje etiologiczne autystycznego spektrum o koncepcji neuronów lustrzanych. W moim przekonaniu zasadnym byłoby wykorzystanie do analizy sytuacji zatrudnieniowej osób z ASD nie tylko koncepcji Urie Bronfenbrennera, ale również – a może zasadniczo – koncepcji Pierre'a-Félix'a Bourdieu. Uważam, że w przypadku osób z niepełnosprawnościami (w tym z ASD) w kwestii ich aktywności zatrudnieniowej nie jest tak bardzo (nadrzędnie) istotna kwestia problemów z wejściem na rynek pracy (s. 17), a przede wszystkim otwartości i dostosowania rynku pracy do ich możliwości, że ratyfikacja Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (stosując funkcjonującą nazwę tego aktu prawnego) gwarantuje przestrzeganie praw osób z niepełnosprawnościami (s. 108). Dostrzegam brak odniesienia do dokumentu rządu polskiego „Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2021–2030”, do obecności na uczelniach wyższych nie tylko funkcji pełnomocników rektora ds. osób z niepełnosprawnością, ale przede wszystkim elementu strukturalnego, jakim są biura do spraw osób z niepełnosprawnościami, brak informacji, że aktualnie pojawiają się znaczne wątpliwości (szczególnie w samej Finlandii) co do jakości i efektywności fińskiego systemu edukacji, że Portugalia mierzy się z ogromnymi trudnościami w zakresie wdrażania edukacji

włączającej – mimo, że władze Europejskiej Agencji ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej (EASNIE) są właśnie z tego państwa. W moim przekonaniu osobom z ASD (z niepełnosprawnościami generalnie) potrzebna jest trafna diagnoza (nacelowana na zasoby z uwzględnieniem obecnych trudności) i taka diagnoza może/powinna zniwelować problem diagnoz nietrafnych/nietrafionych, nadrozpoznawalności niepełnosprawności, w tym ASD (s. 82). Przytoczone wyżej refleksje, jak już zostało to przeze mnie podkreślone, nie rzutują na pozytywną opinią na temat opiniowanej monografii habilitacyjnej.

W cyklu dorobku naukowego wskazanego jako habilitacyjny znajdują się też następujące artykuły naukowe: „Doświadczenie życia przez mężczyznę z autystycznym spektrum zaburzeń”, *Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej*, 2025, nr 53, s. 127-143; „Changes in the population of people with autism spectrum disorder in Poland between 2012 and 2023”, *Polish Annals of Medicine - Rocznik Medyczny*, 2025, vol. 32, nr 1, s. 116-120; „Zmiany w populacji osób w spektrum autyzmu: analiza danych zastanych z Centrum Diagnozy, Leczenia i Terapii Autyzmu w Olsztynie”, *Człowiek Niepełnosprawność Społeczeństwo*, 2024, vol. 64, nr 2, s. 91-99; „Uczeń z zespołem Aspergera w aspekcie środowiska szkoły ogólnodostępnej w narracji własnej oraz w opiniach nauczycieli”, *Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej*, 2018, nr 30, s. 249-258; „School environment in the Asperger Syndrome students narration, research conclusions”, *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, 2017, nr 19, s. 161-170. Wszystkie artykuły były recenzowane.

Generalnie pokazują problemy psychospołeczne, psycho-emocjonalne, osobiste osób z autystycznego spektrum (w tym dzieci i młodzieży, uczniów z zespołem Aspergera) w oparciu o badania zrealizowane w zastosowaniu strategii badań jakościowych (np. teksty: „Doświadczenie życia przez mężczyznę z autystycznym spektrum zaburzeń”, *Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej*, 2025, nr 53, s. 127-143; „Uczeń z zespołem Aspergera w aspekcie środowiska szkoły ogólnodostępnej w narracji własnej oraz w opiniach nauczycieli”, *Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej*, 2018, nr 30, s. 249-258; „School environment in the Asperger Syndrome students narration, research conclusions”, *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, 2017, nr 19, s. 161-170) lub tendencje związane z wyznacznikami statystycznymi, diagnostycznymi, płciowymi populacji osób z ASD na przestrzeni określonych korelatów czasowych (np. teksty: „Zmiany w populacji osób w spektrum autyzmu: analiza danych zastanych z Centrum Diagnozy, Leczenia i Terapii Autyzmu w Olsztynie”,

Człowiek Niepełnosprawność Społeczeństwo, 2024, vol. 64, nr 2, s. 91-99; „Changes in the population of people with autism spectrum disorder in Poland between 2012 and 2023”, *Polish Annals of Medicine - Rocznik Medyczny*, 2025, vol. 32, nr 1, s. 116-120).

Przywołane artykuły nie tylko wpisują się w pole zainteresowań naukowych Habilitantki, czy realizowanej przez Habilitantkę działalności praktycznej, ale także wzbogacają wiedzę o osobach z autystycznego spektrum zaburzeń o konkretne indywidualne przypadki czy dane metryczne (statystyczne) oraz tendencje pojawiania się ASD we współczesnej populacji dzieci i młodzieży. Tożsama jest sytuacja, jeśli chodzi o rozdziały w monografiach czy artykuły naukowe, zgłoszone jako ścieżka towarzysząca cyklowi habilitacyjnemu – chociaż należy zauważyć, że wszystkie uwzględnione w tym elemencie dorobku naukowego Habilitantki artykuły opublikowane w czasopismach naukowych są przygotowane we współautorstwie z jeszcze jednym/jedną autorem/autorką, a nawet w zespole kilku osób, co można zdefiniować jako umiejętność współpracy Habilitantki w zespołach interdyscyplinarnych.

Po uzyskaniu stopnia doktora dorobek naukowy dr Małgorzaty Moszyńskiej (bez uwzględnienia materiałów zjazdowych) został oszacowany na 840 punktów (w tym 640 to punkty za publikacje w czasopismach naukowych) i wskaźnik IF – 11,6. Natomiast z uwzględnieniem materiałów zjazdowych dorobek naukowy obejmuje 881 punktów i wskaźnik IF – 14,149. Są to wskaźniki wysokie, świadczące o znacznej aktywności naukowo-publikacyjnej Habilitantki.

W dorobku podoktorskim Habilitantka posiada udział w realizacji projektów/grantów naukowych. Między innymi w latach 2015-2018 (a więc w czasie, kiedy uzyskała w roku 2016 stopień doktora) uczestniczyła w projekcie naukowym Narodowego Centrum Nauki dotyczącym dylematów rozumienia i społeczno-kulturowych uwarunkowań potocznych teorii umysłu i mindreadingu. Pełniła funkcję ekspertki w zakresie społecznych i środowiskowych uwarunkowań procesów poznawczych i emocjonalnych oraz rozwoju poznania społecznego, wspierała koordynację badań nad dziećmi oraz współtworzyła artykuł dotyczący społecznej sytuacji osób z autystycznym spektrum zaburzeń w Polsce oraz w Chinach. W latach 2018-2021 była ekspertką wiodącą w międzynarodowym projekcie „ChildIN”, realizowanym w ramach Projektu Erasmus+, którego celem było wypracowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie szkoleń europejskich opiekunów dzieci ze spektrum autyzmu, a miarodajnym efektem - wprowadzenie do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji

w Polsce nowej kwalifikacji: opiekun/opiekunka dziecka w spektrum autyzmu (jest aktualnie w trakcie procedowania). Podstawowymi rezultatami projektu były następujące kwestie: wypracowanie ram kompetencji niezbędnych dla opiekunów, Internetowej Bazy danych www.childin.eu/database, zawierającej listę przydatnych zasobów, służącej do podejmowania przez odbiorców dalszych inicjatyw oraz opracowanie modułów szkoleniowych obejmujących kompetencje i umiejętności wymagane do radzenia sobie ze specjalnymi potrzebami dzieci, rekomendacje do zmian systemowych związanych z profesjonalizacją opieki nad dziećmi i aktywną integracją osób z autystycznym spektrum zaburzeń.

W okresie listopad 2023 r. – marzec 2024 r. zrealizowała staż naukowy w Katedrze Kognitywistyki na Wydziale Filozofii i Nauk Społecznych, w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Celem stażu było zgłębienie interdyscyplinarnej perspektywy badawczej w obszarze komunikacyjnych i poznawczych uwarunkowań funkcjonowania osób z autystycznym spektrum zaburzeń, doskonalenie kompetencji metodologicznych związanych z badaniami nad narracją i przetwarzaniem informacji, rozwój współpracy naukowej pomiędzy badaczami reprezentującymi kognitywistykę i nauki społeczne.

W latach 2022-2023 zrecenzowała osiem artykułów opublikowanych w czasopiśmie *Children, International Journal of Environmental Research and Public Health*, dziewięć artykułów opublikowanych w czasopiśmie *Children, Brain Sciences, Journal of Clinical Medicine, International Journal of Environmental Research and Public Health*, a w roku 2025 r. dwa manuskrypty do/dla czasopisma *Seminare. Learned Investigations*.

W latach 2017-2025 aktywnie uczestniczyła w 18-tu ogólnopolskich i międzynarodowych konferencjach naukowych (na podstawie informacji podanych w autoreferacie) organizowanych przez znaczące uczelnie polskie (Uniwersytet Adama Mickiewicza, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet w Szczecinie, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski), ale także organizacje ogólnopolskie, takie jak: Polskie Towarzystwo Pediatryczne, Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, czy kongresach (13sty Międzynarodowy Kongres Autism Europe, Kraków, 2022; International Interdisciplinary Scientific Conference: Acceptance, Participation, Social Solidarity - interdisciplinary challenges in creating of community for All, Warszawa, 2022).

W opiniowanych, a zgłoszonych jako dorobek habilitacyjny, opracowaniach naukowych (monografia, artykuły w czasopismach naukowych) dr Małgorzata Moszyńska

promuje humanistyczne, holistyczne, ekologiczne i emancypacyjne podejście do zagadnienia ludzkiej niepełnosprawności, w szczególności do zagadnienia autystycznego spektrum zaburzeń. W Jej opracowaniach zauważalna jest tendencja odstąpienia od wybiórczej, fragmentarycznej wizji rozwoju oraz funkcjonowania osób z autystycznym spektrum zaburzeń na rzecz kompleksowego, całościowego, długofalowego, uwzględniającego wyniki najnowszych badań naukowych i ustaleń praktyki interdyscyplinarnych działań psychologiczno-pedagogiczno-medycznych, modelu wsparcia opartego na analizie systemowej i integrującej perspektywę mikrodoświadczeń edukacyjnych z równoczesną analizą systemowo-strukturalnych uwarunkowań terapii, diagnozy i aktywizacji społeczno-zawodowej. W realizowanych badaniach odnosi się do oceny skuteczności edukacji inkluzyjnej dzieci/młodzieży/osób dorosłych/uczniów z autystycznym spektrum zaburzeń, ich aktywności społeczno-zawodowej w wymiarze perspektywicznego i ciągłego w czasie wsparcia międzysektorowego. W swoich opracowaniach naukowych Habilitantka spójnie łączy działalność naukową z działalnością w praktyce pedagogiki specjalnej. Jest świadoma dokonującej się obecnie zmiany paradygmatycznej we współczesnej polskiej pedagogice specjalnej polegającej na odchodzeniu od modelu medycznego, w którym osoba z autystycznym spektrum zaburzeń jest oceniana wyłącznie przez pryzmat posiadanych niedoskonałości, na rzecz percepcji uwzględniającej wielość możliwych relacji, w tym instytucjonalnych i istniejących systemów wsparcia. Poszukuje odpowiedzi na pytania o to, w jaki sposób regulacje prawne, praktyki instytucjonalne oraz stan wiedzy naukowej wpływają na życie osób w/z autystycznym spektrum zaburzeń, możliwości ich rozwoju, samostanowienia, edukację, aktywność zatrudnieniową, funkcjonowanie na rynku pracy. Tak więc, dorobek naukowy dr Małgorzaty Moszyńskiej jest znaczący dla rozwoju dyscypliny, w której Habilitantka pretenduje do samodzielności naukowej, jest rozpoznawalny w szerszej niż wyłącznie pedagogiczna perspektywie. Sytuuje się bowiem również w obszarze nauk medycznych i nauk o zdrowiu.

3. Opinia o dorobku dydaktycznym, organizacyjnym, popularyzującym naukę

Dr Małgorzata Moszyńska wykazuje znaczącą aktywność w polu dydaktycznym, organizacyjnym, popularyzującym naukę.

Jako przedstawicielka samorządu województwa warmińsko-mazurskiego należy do Europejskiej Sieci Współpracy Regionów w zakresie Badań i Innowacji ERRIN, która umożliwia wymianę wiedzy, międzyregionalną współpracę, realizację projektów,

rozwijanie potencjału badawczo-innowacyjnego, wzmacniając konkurencyjność placówek terapeutycznych oraz leczniczych.

Aktywnie popularyzacje naukę, upowszechnia wyniki realizowanych przez siebie lub we współpracy w zespołach badawczych, badań naukowych, buduje przestrzeń do dialogu między pedagogicznym środowiskiem akademickimi i środowiskiem praktyki pedagogicznej oraz środowiskiem akademickim i praktyki nauk medycznych i nauk o zdrowiu. Stale podnosi swoje kwalifikacje i kompetencje zawodowe (o czym jest wzmianka w elemencie: krótka nota biograficzna Habilitantki) poprzez studia podyplomowe, szkolenia (np. szkolenie „ADHD, autyzm – zadania dla pediatry” organizowane przez Polskie Towarzystwo Pediatryczne, 2018; szkolenie „Jak nauczać o dostępności i sposobach ich zapewnienia” organizowane w ramach projektu „Zawodowe Zrozumienie Niepełnosprawności”, 2021; szkolenie „Metody statystyczne w badaniach społecznych”, dotyczące analizy danych, wnioskowania statystycznego czy analizy współzależności zjawisk, 2021; szkolenie-konferencja „Autyzm. Ewolucja” z udziałem prof. Tony’ego Attwood’a, 2022; „Szkolenie wprowadzające w problematykę klasyfikacji ICD-11 dla pracowników podmiotów leczniczych” organizowane przez Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego Szkoły Zdrowia Publicznego, 2023; szkolenie „Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej wszystkim dzieciom/uczniom z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb”, 2024; szkolenie „Jak wdrażać Standardy Ochrony Małoletnich” organizowane przez Stowarzyszenie ARKA, 2024; szkolenie „Wędzidełko języka – anatomia, funkcja oraz ocena czynnościowa w terapii zespołowej”, 2024), warsztaty i staże, w tym staże naukowe.

Angażuje się w działalność szkoleniową i edukacyjną adresowaną do nauczycieli, specjalistów oraz rodziców dzieci z niepełnosprawnościami (już od roku 2007). Przeszkoliła setki nauczycieli oraz rodziców z zakresu ADHD, ASD (w tym zespołu Aspergera), rozwoju mowy u dziecka, zaburzeń rozwoju mowy i ich konsekwencji rozwojowo-funkcjonalnych. 6 lutego 2018 r. wygłosiła wykład „Interdyscyplinarny model opieki nad dzieckiem z wadą rozwojową twarzoczaszki” w ramach seminarium „Dbając o rozwój mowy dziecka” podczas obchodów Europejskiego dnia logopedy w Instytucie Pedagogiczno-Językowym PWSZ w Elblągu, a 26 marca 2018 roku wystąpiła w „Spotkaniu z ekspertem” w Klubie Aktywnej Rodziny PAJACYK, przekazując uczestnikom wiedzę z zakresu logopedii.

Aktualnie kieruje poradnią Centrum Diagnostyki, Leczenia i Terapii Autyzmu oraz Poradnią Zdrowia Psychicznego dla Dzieci w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie. Wykazuje wysoką aktywność praktyczną umożliwiającą konfrontowanie wiedzy teoretycznej z realnymi potrzebami pacjentów oraz ich rodzin. Jest również neurologopedą w Wojewódzkim Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie. Współpracuję z logopedami oraz neurologopedami pracującymi z osobami z wadami ortognatycznymi, twarzy i czaszki. W ramach działalności praktycznej pracuje w zespołach specjalistycznych oraz organizacjach związanych z procesami diagnozy, terapii, wsparcia osób z niepełnosprawnościami, współtworzy procedury edukacyjno-diagnostyczno-terapeutyczne dla tych osób, inicjuje rozwiązania systemowe adresowane do środowiska niepełnosprawności, w tym osób z autystycznym spektrum zaburzeń. Jest członkinią Zespołu Ekspertskiego Pedagogiki Specjalnej funkcjonującego przy Sekcji Pedagogiki Specjalnej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (kadencja 2024-2027), członkinią międzynarodowej organizacji Autism-Europe (celem tej organizacji jest wspieranie praw osób z autyzmem, poprawa jakości ich życia poprzez podnoszenie świadomości publicznej na temat ASD). Od roku 2016 roku pełni funkcję członka zarządu Stowarzyszenia „Pomoc i Wsparcie Dzieciom w Chirurgicznym Szczękowo-Twarzowym i Rekonstrukcyjnym Leczeniu Wad Twarzoczaszki” (stowarzyszenie zajmuje się pomocą medyczną i rehabilitacyjną, której celem jest poprawa jakości życia pacjentów, ich integracja społeczna). Uczestniczy we wspieraniu dzieci z wadami twarzoczaszki oraz ich rodzin w procesach edukacji inkluzyjnej, terapii, szeroko rozumianej rehabilitacji. Jest nauczycielką akademicką związaną z Uniwersytetem Gdańskim i Akademią Nauk Stosowanych (wcześniej z Państwową Wyższą Szkołą Zawodową w Elblągu).

Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wyróżnił dr Małgorzatę Moszyńską Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego (nr 1396). Posiada dorobek w postaci wystąpień (9 wystąpień) we współczesnych mediach lokalnych z wywiadami dotyczącymi zdrowia, edukacji specjalnej, pracy pedagoga specjalnego.

Konkludując należy zauważyć wysoką aktywność Habilitantki w polu Jej działalności dydaktycznej, organizacyjnej, popularyzującej naukę. Szczególnie znaczące jest łączenie działalności naukowej, akademickiej z działalnością w praktyce pedagogiki specjalnej, angażowanie się w szkolenia nauczycieli, innych specjalistów, rodziców dzieci z niepełnosprawnościami, z równoczesnym ciągłym poszerzaniem własnych kompetencji zawodowych, tak teoretycznych jak i stricte diagnostyczno-terapeutyczno-rehabilitacyjnych.

Podsumowanie i wnioski

Analiza poddanych ocenie opracowań naukowych doktor Małgorzaty Moszyńskiej, zarówno monografii wskazanej jako osiągnięcie wiodące, jak i pozostałych elementów aktywności naukowej, w zdecydowanej większości wykazuje znamiona nowatorstwa. Monografia zdeklarowana jako główne osiągnięcie w dorobku naukowym stanowi oryginalne rozwiązanie pojętego w niej problemu naukowego, ma charakter twórczy, wnosi nowe treści i rozwiązania w dyskurs naukowy nie tylko pedagogiczny, ale również interdyscyplinarny. Recenzowany dorobek naukowy Habilitantki pozwala na konkluzję, że posiada adekwatną i znaczącą teoretyczną oraz empiryczną wiedzę w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Recenzowany całokształt dorobku akademickiego wskazuje na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Wobec powyższego stwierdzam, że przedstawiony dorobek naukowy prezentuje wysoki poziom merytoryczny, a jego cechą nadrzędną jest systematyczny wzrost samodzielności intelektualnej w określaniu zadań badawczych i podejmowaniu wyzwań naukowych. Przedstawiony do zaopiniowania dorobek dokonań o charakterze dydaktycznym i organizacyjnym pod względem bogactwa treści i specyfiki realizowanych aktywności świadczy, o tym że przewód habilitacyjny stanowi podsumowanie wielu lat konsekwentnej i spójnej pracy Habilitantki na rzecz rozwijania wiedzy na temat niepełnosprawności, w szczególności wiedzy dotyczącej autystycznego spektrum zaburzeń.

Konkludując, wskazane osiągnięcie naukowe oraz pozostały dorobek naukowy, dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski Pani dr Małgorzaty Moszyńskiej spełniają kryteria określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku – *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2024 r., poz. 1571 z późn. zm.). Wobec powyższego wnioskuję do Komisji Habilitacyjnej oraz Rady Naukowej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego o nadanie dr Małgorzacie Moszyńskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

prof. dr hab. Marzenna Zaorska